

INTERNATIONAL JOURNAL OF FIELD EDUCATION

Evaluation of 5th Grade Social Studies Course Curriculum Used in 2018

Gürbüz OCAK¹

Afyon Kocatepe University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences
<https://orcid.org/0000-0001-8568-0364>

Berrak KOCAMAN²

Afyon Kocatepe University, Institute of Social Sciences, Department of Educational Sciences
<https://orcid.org/0000-0002-1694-9726>

ABSTRACT

This research aimed to evaluate the Social Science curriculum based on the opinions of 5th grade students and Social Studies teachers working in the 5th grades of primary education institutions about the Social Studies Curriculum. This study, in which both qualitative and quantitative data are obtained, is designed as a mixed method. Qualitative data obtained through the interview form of 12 social studies teachers working in Manisa province were analyzed by content analysis. Descriptive analysis was used to support these analyzes. Standard deviation, arithmetic mean and frequency analysis of quantitative data obtained from the questionnaire from 233 students of 9 classes in 4 different schools in Manisa province were performed. As a result of the study, the following findings were obtained: It is seen that the achievements of the 5th grade Social Studies Curriculum are in line with the student level, understandable, and develop skills and values. Topics are reduced compared to the 2005 program, but there are no significant changes. It has been determined that the activities in the teaching learning process cannot be completed. It was determined that the test situations were more flexible in the 2018 program compared to 2005, but there was still a problem in the evaluation parts due to the lesson hours and crowded classes. When comparing the 2005 and 2018 Social Studies Curriculum, no significant difference was found in terms of achievement, content, learning-teaching process and test situations dimensions. The majority of gains are the same and there are no serious changes in content. While explanations about the evaluation and learning-teaching process are given in the 2005 Social Studies Curriculum, the absence of explanations in the 2018 program can be considered as a deficiency of the 2018 curriculum.

Key Words: Social studies, curriculum, curriculum evaluation.

ARTICLE INFO

Received: 08.10.2020

Published online:

30.06.2021

10.32570/ijofe.754792

¹ Corresponding author:

Prof. Dr

gurbuzocak1@gmail.com

² Corresponding author:

Teacher

berrak.kocaman4@gmail.com

2018 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi

Gürbüz OCAK¹

Afyon Kocatepe University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences
<https://orcid.org/0000-0001-8568-0364>

Berrak KOCAMAN²

Afyon Kocatepe University, Institute of Social Sciences, Department of Educational Sciences
<https://orcid.org/0000-0002-1694-9726>

ÖZET

MAKALE BİLGİSİ

Bu araştırma, 5. Sınıf öğrencilerinin ve ilköğretim kurumlarının 5. sınıflarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na ilişkin görüşlerine dayalı program değerlendirmeyi amaçlamıştır. Hem nitel hem de nicel verilerin elde edildiği bu çalışma karma yöntem olarak tasarlanmıştır. Manisa ilinde görev yapan 12 sosyal bilgiler öğretmeninden görüşme formu aracılığıyla elde edilen nitel veriler, içerik analizi ile çözümlenmiş, bu çözümlenmeleri desteklemek üzere betimsel analizlerden yararlanılmıştır. Manisa ilindeki 4 farklı okuldaki toplam 9 sınıfın 233 öğrencisinden anket aracılığıyla elde edilen nicel verilerin standart sapma, aritmetik ortalama ve frekans analizleri yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın kazanımlarının öğrenci seviyesine uygun, anlaşılır, beceri ve değerleri geliştirici nitelikte olduğu, konuların 2005 programına göre azaltılarak ciddi değişikliğin olmadığı; öğrenme öğretme sürecinde en çok ders saatinin az oluşundan dolayı etkinliklerin yetişmediği ve sınav durumlarının bu programda eskiye göre daha esnek olduğu ama yine de ders saatinin az ve sınıfların kalabalık oluşundan dolayı sınav durumlarında sıkıntı yaşandığı belirlenmiştir. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Program'ları karşılaştırıldığında, kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve sınav durumları boyutları bakımından belirgin bir farklılık bulunamamıştır. Kazanımların çoğunluğu aynıdır ve içerikte ciddi değişimler söz konusu değildir. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda her kazanımın nasıl değerlendirileceği ve öğrenme-öğretme süreci hakkında açıklamalar verilirken 2018 programında açıklamaların verilmemiş olması 2018 öğretim programının bir eksikliği olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, öğretim programı, program değerlendirme.

Alınma
Tarihi:08.10.2020
Çevrimiçi yayınlanma
tarihi: 30.06.2021
10.32570/ijofe.754792

¹ Corresponding author:

Prof. Dr
gurbuzocak1@gmail.com

² Corresponding author:

Öğretmen
berrak.kocaman4@gmail.com

Giriş

Günümüz dünyasındaki hızlı değişimler, nitelikli insan gücü tanımını da hızla değiştirdiğinden, bu insanların kaliteli eğitim anlayışını da farklılaştırmaktadır. Örneğin, 1980'ler ve 1990'larda yeterli ve kaliteli kabul gören eğitim anlayışı ve hazırlanan öğretim programları 2000'li yıllarda artık yetersiz, işlevselliğini ve güncelliğini kaybetmiş olarak değerlendirilebilmektedir (MEB, 2017).

Ulusal ve uluslararası gelişmeler, teknolojinin eğitimle entegrasyonu, bireysel-toplumsal ihtiyaçların değişmesi ve siyasi yönelimlerin değişmesi gibi etkenlerle öğretim programlarında değişikliğe gidilebilmektedir (MEB, 2018). Belli bir öğretim basamağındaki sınıflardaki derslerin, amaçlarını, içeriğini, süresini, eğitim yaşantıları ve sınav durumlarını kapsayan çalışmalar öğretim programı olarak tanımlanmaktadır (Tan ve Erdoğan, 2001:11). Öğretim programı, ait olduğu dersin öğretim süreci ile ilgili tüm etkinliklerini içine alan plandır (Demirel, 2015: 6). Öğretim programları belli öğelerden oluşur. Bunlar, hedefler ve hedef davranışlar, içeriğin seçimi ve örgütlenmesi, öğrenme-öğretme süreci ve hedeflerin değerlendirilmesidir (Taba, 1962:8). Öğretim programının etkili olduğunun söylenebilmesi için, öğrenenlerin program hedeflerine ulaşmaları beklenir. Öğrenenlerin hedeflere ulaşabilme düzeylerinin belirlenmesi program değerlendirme ile mümkündür (Gronlund, 1991: 29). Program değerlendirme, özünde öğretimin değerlendirilmesini içermektedir. Bloom ve arkadaşları, eğitim sürecinde gerçekleşmesi beklenen istendik davranışın oluşmasında, öğretim ve değerlendirmenin ayrılmaz iki ögesi olduğunu belirtmektedir. Öğretim durumunun etkililiği hakkında karar vermenin ancak değerlendirme ile mümkün olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda değerlendirmenin işgörüsünü; hedefler doğrultusunda değişmelerin olup olmadığını, eğer değişim varsa bu değişimin gerçekleşme derecesini belirleyen verilerin toplanıp yargılanması olarak görmektedir (Demirel 2015: 172).

Değerlendirme amacı değerlendirme alanlarına göre farklılık göstermektedir. Örneğin öğretim etkinliklerinin değerlendirilmesi, daha iyi bir öğretimin organizasyonu için ve daha nitelikli bir öğretim için gereklidir. Benzer bir yaklaşımla program değerlendirmede, programın etkinliğini belirleme amacıyla verilerin toplanması, toplanan verilerin analiz edilmesi ile programın etkili olup olmadığı veya daha iyi nasıl olabileceğine yönelik kararlara varılır. Bu bağlamda program değerlendirme süreci bir bilimsel araştırma süreci gibi düşünebilir (Şeker, 2014: 186). Eğitime bireyde istendik davranış değişikliği oluşturma süreci olarak bakıldığında, değerlendirme, davranış değişikliklerinin eğitim programında belirlenen hedeflere, ölçütlere göre beklenen sonuca ulaşip ulaşmadığını ortaya çıkarmak için başvurulan bir süreç olarak anlaşılmaktadır. Değerlendirme, geliştirmenin yönünü ve miktarını belirlemektedir. Değerlendirilmeyen programlar geliştirilememekte, geliştirilmeyen programlar da işlevini yitirmektedir (Smith, 1990: 539-564). Eğitim-öğretim anlayışının değişmesiyle, öğretim programlarının da değişen zamanın, bireylerin, toplumun ve ülkenin ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için güncellenmesi ve değerlendirilmesi gerekli görülmektedir. Güncellenmesi ve değerlendirilmesi önemli görülen programlardan biri de Sosyal Bilgiler dersi öğretim programıdır.

Sosyal bilgiler, bireyi toplumsallaşmasına yardım etmek için; insanın geçmiş, bugün ve gelecek zaman dilimlerinde sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin incelendiği, coğrafya, tarih, felsefe, antropoloji, sosyoloji, psikoloji, hukuk ve siyaset bilimi gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık

bilgisi konularını içeren; belirlediği öğrenme alanlarını tema ya da üniteler altında toplayan bir ilköğretim dersidir (Kıroğlu, 2006: 620). Disiplinlerarası bir yaklaşımla bireyin sosyal ve fiziksel çevresiyle iletişimini zaman içinde ele alan ve sorgulayan, düşünen vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edinen bir alandır (Doğanay, 2005: 72). Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilere kazandıracağı bilgi, beceri, değer ve tutumlar göz önüne alındığında önem verilmesi gereken bir derstir. Bu bağlamda gelişen teknoloji ve değişen koşullara ayak uydurabilmek için SBDÖP sürekli yenilenmesi gerekmektedir.

Sosyal bilgiler adı altında ülkemizde 1968, 1998, 2005, 2015 ve son olarak 2018 yıllarında öğretim programları hazırlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı 2017 yılı Ocak ayında taslak SBDÖP' nı kamuoyuyla paylaşmıştır (MEB, 2017a). Taslak program ile ilgili öneri ve eleştiriler dikkate alınarak SBDÖP' na son şekli verilerek 2017-2018 öğretim yılında 4. ve 5. sınıflarda; 2018-2019 öğretim yılından itibaren ise tüm sınıflarda uygulanması gerçekleştirilmiştir (TD, 2017: 1613; MEB, 2017b). 2018 yılı SBDÖP'nin hazırlanma gerekçesinde önceki programda olduğu gibi toplumsal, ekonomik, bilim ve teknolojik gelişmelerin değinilmesinin yanında bireysel ihtiyaçlar daha çok vurgulanmıştır. Ayrıca uluslararası alanda gerçekleştirilen sınavların sonuçları, kalkınma planları, farklı ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan raporlar, 64 ve 65. Hükûmetlerinin eylem planları ile bilimsel araştırmalardan elde edilen veriler (MEB, 2018) dikkate alınmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı program değişikliklerine gerekçe olarak; sosyokültürel hayat, bilim ve teknolojiadaki hızlı değişim ve gelişmeler doğrultusunda, toplumun ve bireyin ihtiyaçlarının değişmesinin yanında Milli Eğitim Bakanlığı'nın değişen felsefesini göstermektedir (MEB, 2017c:3).

Literatürde 2018 SBDÖP değerlendirme çalışmalarına rastlanılmaktadır (Koçoğlu, Aydın 2017; Tay, 2017; Oğuz Haçat, Demir, 2018; Selvi, 2018; Çelikkaya, Kürümlüoğlu, 2018; Sözen ve Ada, 2018; Taş ve Kıroğlu, 2018; Turan, 2018; Turan, Avcı, 2018; Büyükalın Filiz, ve Baysal, 2019; Can, 2019; Otuz, Görkaş Kayabaşı, Ekici, 2019; Pekuslu, 2019; Kalaycı, Baysal, 2020). Koçoğlu, Aydın (2017), 2017 SBDÖP'nı alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesini gerçekleştirmişlerdir. Çakmak, Kaçar ve Arıkan (2017), 2017 ortaokul sosyal bilgiler taslak öğretim programına ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemişlerdir. Çelikkaya ve Kürümlüoğlu (2018) 2017 SBDÖP'nı öğretmen görüşleri ile değerlendirmişlerdir. Dere (2018) çalışmasında, 2005 ve 2017 SBDÖP'lerinde sözlü tarih yöntemi kullanarak öğretilebilecek uygun konuları belirlemiştir. Karacan (2018), 5. Sınıf SBDÖP ve ders kitaplarında yer alan milli ve evrensel değerlerin nasıl bir dağılım gösterdiğini belirlemiştir. Sözen ve Ada (2018), 2018 SBDÖP' daki 4. sınıf düzeyinde gerçekleştirilen değişiklikleri belirlemişlerdir. Turan, Karasu Avcı (2018), 2018 SBDÖP'nda yer alan yetkinlikleri ve değerler, beceriler ve kazanımların verildiği öğrenme alanlarında dijital vatandaşlığı incelemişlerdir. Büyükalın Filiz ve Baysal (2019), 2018 SBDÖP'nda yer alan kazanımları Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi'ne göre analiz etmişlerdir. Otuz, Görkaş Kayabaşı, Ekici (2019), 2017 SBDÖP'nın Türkiye Yetkinlikler Çerçevesi (TYÇ)'nde yer alan anahtar yetkinliklerle ilişkisini ortaya koymuştur. Şen (2019), 2018 SBDÖP'nın ne tür bir vatandaşlık eğitimi öngördüğünü incelemiştir. Yalçın, Akhan (2019), çalışmalarında, cumhuriyetten 2018 SBDÖP dahil SBDÖP' larını sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelemişlerdir.

2018 SBDÖP' nın öğelerinin tamamına dönük program değerlendirme çalışmalarının yetersiz sayıda olduğu görülmektedir (Gürel, 2017; Tay, 2017; Akşit ve Çoban, 2018; Taş ve Kıroğlu, 2018; Turan, 2018; Can, 2019; Pekuslu, 2019; Kalaycı, Baysal, 2020). Gürel (2017), 2005 ilköğretim SBDÖP ile 2015 ve 2017 taslak SBDÖP' larını, içerik, kazanım, programların temel

felsefesi, temel beceriler, değerler ve ölçme ve değerlendirme yaklaşımları boyutlarıyla karşılaştırmıştır. Tay (2017), 2005 ilköğretim SBDÖP ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programını vizyon, yaklaşım, hedefler, kazanım, içerik, öğrenme öğretme süreçlerine ilişkin açıklamalar, öğrenme alanı, ünite, beceri, kavram, ara disiplin, Atatürkçülükle ilgili konular, değerler, belirli gün ve haftalar, değerlendirme boyutlarıyla karşılaştırmıştır. Çoban ve Akşit (2018), 2005 ve 2018 SBDÖP öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutlarıyla karşılaştırmışlardır. Taş ve Kıroğlu (2018), 2018 SBDÖP ile ilgili hedef, içerik, eğitim durumu ve ölçme değerlendirme öğelerine yönelik öğretmenlerin görüşlerini belirlemiştir. Turan (2018), 2005 ilköğretim SBDÖP ile 2018 SBDÖP'lerini, vizyon ve temel yaklaşım, genel amaçlar, beceri, kavram, değer, öğrenme alanları ve üniteler, kazanımlar, ölçme ve değerlendirme ve ilişkilendirmeler boyutuyla incelemiş ve aralarındaki farkları ortaya koymuştur. Kalaycı ve Baysal (2020) 2005, 2017 ve 2018 SBDÖP'lerinin genel yapısı, kazanımlar, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme boyutları ile karşılaştırmışlardır. SBDÖP'nin etkili ve uygun bir şekilde uygulanabilmesi, geliştirilebilmesi ve değerlendirilmesinin yapılabilmesi için daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Bu çalışmanın alandaki bu eksikliği gidermede katkı sağlayacağı için önemini

Erden'e (1998: 22) göre eğitim programlarının değerlendirilmesinde cevap aranan sorulardan biri "Eğitim programındaki temel aksaklıklar ve eksiklikler nelerdir?" sorusudur. Bu soruyu cevaplamak için programın dört ögesinin ayrı ayrı incelenmesi gerekir. Çünkü bir eğitim programının başarılı olabilmesi için tüm öğrencilerin programda yer alan amaçlarına ulaşması gerekir. Ama bunu uygulamada başarmak oldukça güçtür. Örneğin eğitim programının hedefleri yanlış belirlenmiş olabilir ya da öğretim sürecinde istedik, beklenmedik ve ya istenmedik ürünler ortaya çıkabilir. Bu nedenle programın tüm öğelerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle 2018 SBDÖP'nin temel aksaklık ve eksikliklerini belirlemeye dayalı olarak kazanım, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme öğelerine dönük bir program değerlendirme çalışması yapılmıştır. SBDÖP'nin eksikliklerini, olumlu ve olumsuz yönlerini en iyi bilen programın uygulayıcısı olan öğretmenler ve hedef kitle olan öğrencilerdir. Program geliştirme ve değiştirme çalışmalarının başarılı olabilmesi için bizzat uygulamayı gerçekleştiren öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun desteğinin alınması, işbirliği yapılması ve onlara konunun çok iyi kavratılması gerekmektedir. Öğretmen, program geliştirme çalışmalarına dahil edilirse bu amaca daha kolay bir biçimde ulaşılabilir. Bu nedenle öğretmenlerin görüşleri program değerlendirmede önemli görülmektedir. Aynı zamanda kazanım ögesini değerlendirme aşamasında öğretmen görüşlerinin yanı sıra öğrencilerden de veri toplanması gerekli görülmüştür. Çünkü bir program ne kadar iyi hazırlandığı iddia edilirse edilsin, bir öğretim programının başarısı, uygulamada öğrenciler üzerinde bıraktığı olumlu etkiyle ölçülür. 2018 yılı SBDÖP'nin kazanım, içerik, eğitim durumları, sınav durumu öğeleri açısından öğrenci ve öğretmen görüşleriyle değerlendirme amaçlı yapılan bu çalışmanın araştırma soruları şu şekildedir:

- 1) 5. sınıf SBDÖP'nin kazanımlarına ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
- 2) 5. sınıf SBDÖP'nin kazanımlarına ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?
- 3) 5. sınıf SBDÖP'nin içeriğine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
- 4) 5. sınıf SBDÖP'nin öğrenme-öğretme sürecine ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
- 5) 5. sınıf SBDÖP'nin sınav durumuna ilişkin öğretmenlerin görüşleri nedir?

Yöntem

Bu çalışma da karma desen yaklaşımı kullanılmıştır. Karma yöntem, araştırmacının bir çalışma ya da birbirini takip eden çalışmalar içerisinde, derin ve geniş anlayışın geliştirilmesi için nitel ve nicel araştırma yaklaşımlarının kullanıldığı araştırma türüdür (Johnson, Onwuegbuzie & Turner,2007). Karma yöntem araştırmacılarının seçebilecekleri en sık kullanılan altı temel tasarım vardır. Bunların üçü eşzamanlı, üçü ise sıralı yapılan tasarımlardır. Bu tasarımlardan biri de eşzamanlı üçgenleme tasarımıdır. Bu tasarımda nicel ve nitel veriler aynı zamanda toplanıp analiz edilir. Öncelik her iki veri türü için eşittir. Veri analizi genellikle ayrı ayrı yapılır ve verilerin yorumlanması esnasında birleştirme gerçekleşir. Birleştirme, verilerin üçgenlemesi yani birbirine ne derece yakın olduğunun tartışılmasıdır. Bu tasarım araştırma bulgularını doğrulamak, güçlendirmek için faydalıdır (Creswell, 2003:248). Bu çalışmada eşzamanlı üçgenleme tasarımı temel alınmıştır. Öğrencilerden nicel veriler ile öğretmenlerden nitel veriler aynı zamanda toplanmıştır. Nitel ve nicel olarak toplanan verilerin analizi ile öğrenci ve öğretmenlerin SBDÖP' na yönelik görüşleri arasındaki uyum incelenerek bulgular güçlendirilemeye çalışılmıştır. Araştırmanın nitel boyutu görüşme, nicel boyutu ise tarama araştırması olarak tasarlanmıştır. Aşağıda çalışmanın deseni açıklanmıştır:

Tablo 1. Araştırmanın Deseni

Karma Desen		
Veri türü	Nicel	Nitel
Araştırma yöntemleri	Tarama	Görüşme
Katılımcılar	Öğrenci	Öğretmen
Veri toplama aracı	Kazanım Değerlendirme Anketi	Yarı yapılandırılmış görüşme formu
Geçerlik	Uzman görüşü	Katılımcı teyidi Meslektaş teyidi Uzman teyidi Amaçlı örneklem
Güvenirlilik	Cronbach Alfa Katsayısı	<ul style="list-style-type: none">• Üçgenleme (nitel ve nicel yöntem bir arada)• Araştırma yöntemlerinin ayrıntılı tanıtımı• Denetleme yolu (bulguların oluşumu; örneğin, örnek görüş cümleleri, temalar, kodlar ve kategoriler gibi)• Başka bir araştırmacının süreç ve sonuçları incelemesi
Veri analiz yöntemi	Frekans, ortalama	İçerik analizi

Çalışma Grubu

Bu çalışmada amaçlı örneklem türlerinden biri olan ölçüt örneklem türü kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme belli ölçütleri sağlayan tüm durumların seçimi (Patton, 2014: 213) olarak tanımlanmaktadır. Araştırmada incelenen temel dokümanlar, bakanlık tarafından hazırlanan 2005 ve 2018 yıllarına ait SBDÖP' larıdır. MEB tarafından yayınlanan sosyal bilgiler ders kitabı verilerin desteklenmesi gereken durumlarda başvuru ikinci dokümandır. Aynı zamanda görüşleri alınan öğretmen grubu Manisa ilinde görev yapan beşinci sınıfları okutan sosyal bilgiler öğretmenleridir. Ölçüt örneklem ile seçilen 12 gönüllü sosyal bilgiler öğretmenin özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 2. Örneklemdeki Katılımcıların Özellikleri

Öğretmenlerin Özellikleri	f
Cinsiyet	
Kadın	7
Erkek	5
Eğitim	
Lisans	12
Yüksek lisans	–
Doktora	–
Hizmet Süresi	
0-5	–
6-10	2
11-15	5
15 ve üzeri	5
Hizmet içi eğitim	
Katılan	–
Katılmayan	12
Toplam	12

Tablo 1’de görüldüğü gibi görüşülen öğretmenlerin 7’si kadın, 5’i erkektir. Öğretmenlerin hepsi lisans mezunudur. Öğretmenlerin ikisi, araştırmanın yapıldığı zaman meslek deneyimi altı ile on yıl arasında, beş katılımcının meslek deneyimi altı ile on yıl arasında, üç öğretmenin meslek deneyimi ise 15 yıl üzerindedir. Örneklemen belirlenmesinde gönüllülük esas alınmıştır. Bu bakımdan görüşme yapılacak öğretmenlere çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğretmenlerle görüşme yapılmıştır. Öğretmenlerden elde edilen verileri kimliklerini açıklamadan sunabilmek ve karışıklığa sebebiyet vermemek için kodlama yapılmıştır. Bunun için ilk görüşülen öğretmene Ö1 ve görüşme sırasına göre her bir öğretmene sırasıyla (“Ö2”, “Ö3”, “Ö4” ... “Ö12”) şeklinde kodlar verilmiştir. Diğer katılımcılar 4 farklı okulun toplam 9 sınıfında öğrenim gören 233 tane 5. sınıf öğrencileridir.

İşlem

Veriler, öğretmen görüşlerinin yanı sıra veri çeşitliliği sağlamak için öğrencilerden de kazanım ögesine yönelik oluşturulan anket yoluyla toplanmıştır. Çalışmada, programın dört ögesinin değerlendirilmesi ve değerlendirme yaparken veri çeşitliliğine gidilmesi nedeniyle Provus’un Farklılıklar Modeli en yakın değerlendirme modeli olarak görülmektedir. Provus’un Farklılıklar Modeli; programları amaçlar, hedefler, içerik, yöntem ve sınav durumları boyutlarında, standartlar (beklenen) ve performans (başarılan) arasındaki farklılıkları analiz etmekte ve nesnel bir yaklaşım benimsemektedir. Provus’un farklılıklar modelinde sadece görüşler ve izlenimlerle değil daha nesnel araçlarla, hedefler, öğrenci davranışları, içerik analizi gibi alanlarda veri toplanması önerilmektedir. (Worthen ve Sanders, 1987: 68) Bu araştırmada yapılan değerlendirme çalışması, Provus’un Farklılıklar modeline dayalı olarak oluşturulan model göz önünde bulundurularak yürütülmüştür.

Bu araştırmada öncelikle 2018 SBDÖP kazanım, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme boyutlarıyla ilgili standartların ve özelliklerinin listelenmesi (beceri, değer, vb) yapılmıştır. Bu standartlar 2018 SBDÖP’ nın temel öğeleri çerçevesinde ele alınmıştır. SBDÖP ‘nın kazanımlar, içerik, öğrenme öğretme süreçleri ve değerlendirme bileşenlerinin kendi içinde öngördüğü temel öğelerden standartlar oluşturulmuştur. Bu standartlar dikkate alınarak yarı yapılandırılmış görüşme formu için sorular oluşturulmuştur. Kazanımlar standart kabul edilerek göstergelere dönüştürülüp öğrencilere anket olarak uygulanmıştır. Böylelikle SBDÖP öğelerine

yönelik öngörülen temel standartların ne düzeyde yaşama geçirildiği öğrenciler ve öğretmenlerden alınan verilerle, standart ve performans arasındaki uyum veya farklılıkların tespit edilmesine çalışılmıştır.

Standartları belirleme: Kazanım ögesine ait standartların belirlenmesi iki şekilde gerçekleştirilmiştir. İlk olarak öğrenciler için 2018 yılı 5. sınıf SBDÖP' ndaki kazanımlar, her kazanıma ait açıklamalar göz önüne alınarak göstergeler haline getirilip maddeler halinde listelenmiştir. Örneğin:”SB.5.1.4. . Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir” kazanımı “Çocuk olarak haklarımı bilirim. Çocuk olarak haklarımın korunması gerektiğini açıklayabilirim” şeklinde iki ayrı gösterge haline getirilerek öğrencilere yönelik performans belirlemeye dönük anket formu oluşturulmuştur. Veri toplama araçları başlığı altında bu anket formunun geliştirilmesiyle ilgili detaylı açıklama yapılacaktır. Kazanımların standarda çevrilmiş hali aşağıda verilmiştir.

1. Sosyal Bilgiler dersinde yaşamımıza yön veren değer ve becerileri kazandım.
2. Yaşadığımız bir olayın hem beni hem de başkalarını nasıl etkilediğini açıklayabilirim.
3. Aile, akraba, arkadaş grubu, spor takımı gibi içinde bulunduğum gruplara ait rollerime örnekler verebilirim.
4. Görev ve sorumlulukları mı yerine getirirken planlı çalışırım.
5. Kişisel zamanımı planlarken; oyun oynama, ders çalışma, kitap okuma, uyuma, ailem ve arkadaşlarımla nitelikli zaman geçirme ve kitle iletişim araçlarını kullanma durumlarını dikkate alırım.
6. Çocuk olarak haklarımı bilirim.
7. Çocuk olarak haklarımın korunması gerektiğini açıklayabilirim.

2. KÜLTÜR VE MİRAS

8. Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını tanıdım.
9. Yaşadığım yerdeki tarihi ve doğal güzellikleri tanıdım.
10. Bayramlar, el sanatları, düğünler, halk oyunları, türküler, mimari eserler, yemekler gibi kültürel özelliklerin, yaşadığım yerde ve ülkemizin çeşitli yerlerinde farklı ve benzer yönlerini biliyorum.
11. Bayramlar, düğünler, şenlikler gibi kültürel öğelerin milletçe bir arada yaşamamızda önemli yere sahip olduğu çıkarımını yaparım.
12. Uzun bir tarihi geçmiş sonucunda yiyecek - içeceklerimizin, geleneklerimizin, kıyafetlerimizin bazılarının değişerek bazılarının değişmeden günümüze kadar ulaşmış olmasını açıklayabilirim.

3. İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER

13. Fiziki haritalarda dağ, ova, ırmak gibi coğrafi şekilleri tanıırım.
14. Harita üzerindeki renklerin ve işaretlerin ne anlama geldiğini harita işaretleri bölümüne bakarak anlarım.
15. İklimin insan yaşamını çeşitli şekillerde etkilediğini biliyorum.
16. Nüfusun bazı yerlerde çok bazı yerlerde az olmasının nedenini doğal ve beşeri unsurlarlar olduğunu açıklarım.
17. Çevremdeki bitki örtüsünü tanıırım.
18. İnsanların doğadan daha fazla faydalanmak ve ihtiyaçlarını karşılamak için doğal çevrede köprü, yol, baraj, tünel, bina, tarla gibi değişiklikler yaptıklarını belirleyebilirim.
19. Yaşadığım çevrede meydana gelen afetlerin orada meydana gelmesinin nedenini biliyorum.
20. Doğal afetlerin can ve mal kayıplarına neden olduğu için toplumsal hayatı olumsuz etkilediğini açıklarım.

4. BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM

21. Teknoloji kullanmanın olumlu ve olumsuz yönlerini açıklarım.
22. İnternette yer alan her bilginin doğru olmadığını, resmi siteler ve edu uzantılı eğitim kurumlarının sitelerinin daha güvenilir olduğunu biliyorum.
23. İnternette ailemden izinsiz alışveriş yapmam.
24. İnternette kişisel bilgilerimi paylaşmam.
25. Bilim insanlarının, çalışkan, meraklı, araştırmacı, sorgulayıcı, sabırlı, gözlem ve deneye dayalı çalışmalar yapan özellikte insanlar olduğunu biliyorum.

26. Yararlandığım kaynakları çalışmamda gösteririm ve kaynakların aslını değiştirmeden çalışmama eklerim.

5. ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM

27. Yaşadığım yerdeki ekonomik faaliyetlerin o yerin coğrafi özellikleri ile yakından ilgili olduğunu açıklarım.
28. Yaşadığım bölgede var olan ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen farklı meslekleri tanırım.
29. Çevremdeki ekonomik faaliyetlerin sosyal hayatlarına etkisini açıklarım
30. Kullandığımız bütün ürünlerin bize ulaşana kadar üretim, dağıtım, tüketim aşamalarından geçtiğini biliyorum.
31. Üretim, dağıtım ve tüketimi geliştirmek için ortaya konan yeni fikirlerin ülke ekonomisine önemli katkılar sağladığını biliyorum.
32. Bilinçli bir tüketici olarak haklarım olduğunu biliyorum.

6. ETKİN VATANDAŞLIK

33. Kurumların, yurttaşların haklarını koruma ve geliştirme, vatandaşlara çeşitli hizmetler sunma ve onların ihtiyaçları ile güvenliklerini sağlamaya yönelik sorumluluklar taşıdığının farkındayım.
34. Toplumumuzun ihtiyaçlarını karşılamak için resmî kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalıştığının farkındayım.
35. İllerde valilikler ve ilçelerde kaymakamlıkların oluşturduğu merkezi yönetimin, eğitim, sağlık, güvenlik gibi ihtiyaçları karşıladıklarını açıklarım.
36. Belediyelik ve muhtarlıkların oluşturduğu yerel yönetimlerin çevre, sağlık, ulaşım, altyapı gibi ihtiyaçları karşıladığını açıklarım.
37. Anayasada belirtilen temel hak ve özgürlüklerden, katılım ve düşünce özgürlüğü hakkımın olduğunu biliyorum.
38. Bizi ilgilendiren kararlara; görüşlerimizle, oyumuzla katkı sağlayarak kullandığımız katılım hakkının önemli olduğunu açıklarım.
39. Görüşlerimizi serbestçe ve çeşitli şekillerde ifade ederek kullandığım özgürlüğün önemli olduğunu açıklarım.
40. Millî egemenlik ve bağımsızlığımızın temsil eden sembollerin; bayrak, İstiklal Marşı ve başkentimizin olduğunu biliyorum.

7. KÜRESEL BAĞLANTILAR

41. Yaşadığım yerdeki, tarım, sanayi, turizm, ulaşım, eğitim, kültür endüstrisi gibi ekonomik faaliyetlerinin ülkeler arası ekonomik ilişkilerde katkılarının olduğunu belirlerim.
42. Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin ülkeler arası ticareti nasıl kolaylaştıracağını açıklarım.
43. Ülkeler arasında yapılan turistik amaçlı gezilerle toplumların kültürel özellikleri tanınarak önyargıların nasıl değişeceğini açıklarım.
44. İnsanlığın ortak mirasının geçmişten günümüze kadar tüm insanların, toplumların oluşturduğu maddi ve manevi değerler olduğunu biliyorum.

İkinci aşamada 2018 yılı SBDÖP incelenerek kazanım, içerik, öğrenme öğretme süreci ve sınamaya durumları öğelerine yönelik standartlar da belirlenmiştir. Bu standartlar doğrultusunda öğretmenlere yönelik görüşme sorularıyla performanslar belirlenmeye çalışılıp program değerlendirme çalışması yapılmıştır. 2018 yılı SBDÖP' nda içerik açıkça yer almayıp, içeriğin öğrenme alanlarına göre düzenlendiği görülmektedir. İçerik bu öğrenme alanları aracılığıyla ders kitaplarında üniteler şeklinde yer alacağı (MEB, 2018: 11) belirtilmiştir. Programda eğitim durumları ve sınamaya durumları da bulunmamaktadır. Bu boyutlarda SBDÖP' nda yer alan açıklamalar ile ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitapları dikkate alınarak standartlar oluşturulmuştur. Bu çalışmanın program değerlendirme modeli, kazanım, içerik, eğitim durumları, ve sınamaya durumları boyutlarıyla performans (başarılan) ve standartları (olması gereken) karşılaştırmak şeklinde özetlenebilir. Araştırmacılar tarafından oluşturulacak değerlendirme modeli işlem basamakları şöyledir:

Tablo 3. SBDÖP Değerlendirme Modeli İşlem Basamakları

1. Aşama: TASARIM		
Yapılan işlem	SBDÖP' nın mevcut özelliklerinin (program standartların) belirlenmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Kazanım <ul style="list-style-type: none"> ➤ Genel hedeflerle tutarlılık ➤ Öğrencilerin gelişim düzeylerine uygunluk ➤ Ders saatleri ile tutarlılık ➤ Uygun etkinlik örnekleriyle tutarlılık • İçerik <ul style="list-style-type: none"> ➤ Kazanımlara uygunluk ➤ Öğrenme alanlarına uygunluk ➤ Bireysel farklılıklara uygunluk • Eğitim durumları <ul style="list-style-type: none"> ➤ Yöntem ve tekniklerin kazanımlara uygunluğu ➤ Öğrencinin gelişimsel özelliklerine uygunluğu ➤ Etkinliklerin kazanımlarla ve içerikle tutarlılığı ➤ Ders materyallerinin kolay ulaşılabilirliği ➤ Öğrenme-öğretme süreci temel yaşam becerilerini geliştirici niteliği ➤ Ders saat süresi • Değerlendirme(Sınama Durumları) <ul style="list-style-type: none"> ➤ Kazanımlarla uygunluk ➤ Çeşitlilik ve esneklik anlayışına uygunluk ➤ Öğretim programının tüm bileşenleri ile uyumluluk ➤ Bireysel farklılıklara uygunluk ➤ Süreç odaklı ölçme değerlendirmeye uygunluk
Veri toplama yöntemi	Doküman incelemesi	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 2005 ve 2018 SBDÖP ' nın incelenmesi ➤ 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının incelenmesi ➤ 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitabının incelenmesi
Veri kaynağı	SBDÖP	
2. Aşama: UYGULAMA		
Yapılan işlem	SBDÖP' nın uygulanma sürecinin planlandığı gibi uygulanıp uygulanmadığının belirlenmesi	Alanyazında yapılan çalışmaların incelenmesi
3. Aşama: SÜREÇ		
Yapılan işlem	SBDÖP' nın uygulanma sürecinde belirlenen standartların (kazanım,	Performans belirleme

	İçerik, öğrenme öğretme süreci, değerlendirme) programın amacını gerçekleştirmeye yönelik olup olmadığının belirlenmesi	<ul style="list-style-type: none">➤ Kazanımların göstergeye dönüştürülerek öğrenciye uygulanacak anket formuna getirilmesi➤ Öğretmenlere uygulanacak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanması.
4. Aşama: ÜRÜN		
Yapılan işlem	SBDÖP' nın etkililiğinin belirlenmesi	Performans ve standartlar arasında farklılık olup olmadığını belirleme
Veri toplama yöntemi	Görüşme Anket	
Veri kaynağı	Öğretmen Öğrenci	
Veri toplama aracı	Yarı yapılandırılmış görüşme formu Kazanım değerlendirme anketi	
Veri analiz yöntemi	Betimsel analizler İçerik analizi	

Veri toplama araçları

Veri toplama sürecinde çeşitleme yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşımın amacı araştırma problemini daha iyi anlamak için aynı konu üzerinde farklı fakat tamamlayıcı veriler elde etmektir. Bu durum nitel araştırmaların güvenilirliğini ve geçerliğini sağlamanın en iyi yoludur (Patton, 2014:248). Araştırmacı veri toplama öncesi katılımcılara bu çalışmadaki rollerini ve çalışmanın önemini açıklamıştır. Çalışmada veri toplama araçları araştırmacılar tarafından geliştirilen; öğrencilere uygulanmak üzere bir anket ve öğretmenlere uygulanmak üzere bir yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Araştırmanın veri toplama araçları sırasıyla aşağıdaki gibidir:

Kazanım Değerlendirme Anketi: 2018 yılı SBDÖP kazanım değerlendirmesinde, öğretmen görüşlerini desteklemek için öğrencilerinde görüşleri alınmıştır. Bunun için 5. Sınıf öğrencilerine yönelik 2018 SBDÖP' nda yer alan kazanımlar gösterge haline getirilerek 44 maddelik 5'li likert tipi anket hazırlanmıştır. 2018 yılı 5. Sınıf SBDÖP kazanımları ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı taranmıştır. Programda yer alan 8 öğrenme alanına ait tüm kazanımlar, ders kitabında yer alan içerik ile birlikte değerlendirilerek öğrenci davranışına dönük göstergeler haline getirilmiştir. Anketteki maddeler “(5) hiç bilmiyorum, (4) az biliyorum, (3) kısmen biliyorum, (2) oldukça biliyorum (1) tamamen biliyorum” şeklinde belirtilen 5'li dereceleme şeklinde tanımlanmıştır. Veri toplama aracının kapsam geçerliliğinin sağlanması için Eğitim Programları ve Öğretim alanından üç uzman ve iki tane sosyal bilgiler öğretmenin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmada önce 38 maddeden oluşan taslak olarak hazırlanan veri toplama aracı, uzman görüşleri doğrultusunda iç içe geçmiş kazanımların göstergeleri ayrı ayrı detaylandırılarak 44 madde halinde uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Anket 4 farklı okulun toplam 9 sınıfındaki 233 öğrenciye bir sefer yapılmış ve yaklaşık 30 dakika sürmüştür. Ölçme aracı içerisindeki her bir ifadenin hem içerik hem de teknik açıdan incelenerek ilgili özelliği ölçüp ölçmediğine yönelik bilgiler uzman görüşleri doğrultusunda toplanarak ölçme aracının geçerliliği geliştirilmeye çalışılmıştır. Veri toplama aracının güvenilirliği için Cronbach Alpha katsayısı 0,97 olarak bulunmuştur. Likert tipi bir ankette güvenilirlik katsayısının 1'e yakın olması (Tezbaşaran, 2008:48) anketin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Diğer bir veri toplama aracı olarak, soruları araştırmacı tarafından yazılan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sunduğu en önemli kolaylık görüşmenin önceden hazırlanmış görüşme protokolüne bağlı olarak sürdürülmesi nedeniyle daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi sunmasıdır (Yıldırım ve Simsek, 1999: 283). Yarı yapılandırılmış görüşmeler ne tam yapılandırılmış görüşmeler kadar katı, ne de yapılandırılmamış görüşmeler kadar esnek, iki uç arasında yer almaktadır. Araştırmacılara bu esnekliği sağladığı için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Çalışmada, araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formunun geliştirilmesinde, öncelikle literatür taranarak SBDÖP incelenmiş ve programla alakalı sorular hazırlanmıştır. Bu sorular, Manisa ilindeki ortaokullarda (5. Sınıf) görev yapan 7 sosyal bilgiler öğretmenine sunulmuştur. Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu kapsam, açıklık ve anlaşılabilirlik bakımından, sosyal bilgiler öğretimi, iki eğitim bilimleri ve iki de Türkçe öğretimi alan uzmanların görüşlerine sunulmuştur. Uzmanların önerileri doğrultusunda görüşme formunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Görüşme formu, öğretmenle ilgili kişisel bilgiler (adı soyadı, mesleki kıdemi, mezun olduğu okul, hizmet içi eğitim), programın kazanımları, içeriği, öğrenme ve öğretme süreci ve değerlendirilmesi olmak üzere 5 bölümü içeren sorulardan oluşmaktadır. Araştırmacılar tarafından, evrende yer alan öğretmenlerle ön görüşme yapılmış, araştırmacının amacı anlatılarak görüşme formu gösterilmiş, kimlik bilgilerinin gizli kalacağı garantisini verilmiştir. Bu şekilde geliştirilen görüşme formu bizzat araştırmacı tarafından yüz-yüze olacak şekilde gönüllülük esasında uygulanmıştır. Araştırmaya ilişkin veriler araştırmaya katılan öğretmenlerin uygun gördüğü zamanda ve uygun mekânda birebir gerçekleştirilen görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşme sırasında öğretmenlerin soruları cevaplarken araştırmacıdan etkilenmemesine çalışılmış ve görüşme süresi ortalama 30 dakika sürmüştür. Görüşmeler, not alınarak kayda geçirilmiş, görüşme sonunda deneğe gösterilerek son onayı da alınmıştır.

Verilerin Analizi

Öğrencilerden toplanan nicel veriler bilgisayar ortamında analiz edilerek öğrencilerin öğrenme alanlarındaki kazanımlarına dönük profilleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Nitel verilerin analizleri için sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2018 yılı SBDÖP hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler, betimsel ve içerik analizi yaklaşımları bir arada kullanılarak analiz edilmiştir. Bu araştırmada yapılan içerik analizi şu aşamalar takip edilerek yapılmıştır:

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme verileri öncelikle yazıya dökülmüştür. Yazıya dökülen görüşme metinleri öncelikle görüşme yapılan öğretmenlere tek tek sunulmuş ve verilerin görüşlerini yansıtıp yansıtmadığı sorulmuştur. Ekleme istedikleri şeyler varsa ekleyebilecekleri belirtilerek görüşme metni üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Öğretmenlerin görüşleri değerlendirilerek her bir soru için kodlar, kategoriler oluşturulmuştur. Araştırma bulguları, görüşme soruları göz önüne alınarak tema kabul edilmiş ve görüşme sorularına verilen yanıtlardan alt temalar oluşturularak sunulmuştur. Birebir alıntı olarak kullanılabileceği düşünülen cümleler belirlenmiş ve gerekli görüldüğü durumlarda bulgular bölümünde birebir alıntı olarak yer almıştır. Ayrıca, alt temaların hangi sıklıkta tekrar ettiği hesaplanarak frekans halinde tablolastırılmış ve yorumlanmıştır. Araştırmada içerik analizi yapılırken kodlamanın güvenilir olması amacıyla araştırmacı tarafından ikişer hafta arayla iki kez yeniden kodlama yapılarak kodlamalar arasındaki tutarlılık incelenmiştir. Oluşturulan kod, kategori ve alt kategoriler nitel araştırma konusunda uzman bir öğretim üyesi tarafından kontrol

edilmiştir. Ayrıca araştırmacı tarafından yapılan görüşmelerin içerik analizi nitel araştırma yöntemleri dersini almış bir doktora öğrencisi tarafından kontrol edilmiştir.

Bulgular

Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular araştırma soruları temel alınarak analiz edilmiş ve sunulmuştur.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

5. sınıf SBDÖP' nın kazanımlarına ilişkin öğretmenlerin görüşleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerin SBDÖP' nın Kazanımlarına İlişkin Görüşleri

Sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımlar hakkındaki görüşleriniz nelerdir?	f
Kazanımlar öğrenme alanlarına uygun	12
Kazanımlar değerleri kazandırmakta	10
Kazanımlar öğrenci seviyesine uygun	9
Kazanımlar eski kazanımlarla benzerlik gösteriyor	9
Kazanımlar sadeleşmiş	8
Kazanımlar becerileri geliştirmekte	4
Kazanımların hepsi açıklanmalı	4
Kazanımlar anlaşılmıyor	3
Kazanımların cümleleri kısaltılmış	2
Toplam	68

Tablo 4'te görüldüğü gibi öğretmenlerin tamamı kazanımların öğrenme alanlarına uygun olduğunu, öğretmenlerin çoğunluğu sosyal bilgiler dersine ait değerlerin anlaşılır olduğunu ve kazanımların öğrenci seviyesine uygun olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerden bazılarının görüşleri şöyledir:

“Beşinci sınıf dördüncü sınıfın tekrarı nitelikte. Bazı öğrencilerin durumu iyi bazılarının ki orta düzeyde olmasına rağmen genel olarak bütün öğrencilere uygunluk göstermektedir. Ders işlerken öğrencilerden sıkılan olmadı. Kazanımlar azalmış eskiye göre. Öğrenme alanlarıyla alakalı kazanımlar oluşturulmuş. Sosyal bilgilerin doğası gereği değerleri kazanmak durumunda ve kazanımlar değerlerin kazandırılması için uygundur” (Ö11).

“Öğrencilere davranışları kazandırmak zor olmadı. Başarı gayet yüksekti. Kazanımlar her öğrenciye hitap edebiliyor. Kazanımlar azaltılmış ve bu çok iyi olmuş. Eskiden süreyi yetiştiremiyordum. Şimdi süre sıkıntısı yaşamadım. Değerleri de yansıtıyor Örnek vermek gerekirse “Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır” kazanımı ile hem sorumluluk hem eşitlik değerinin farkına varacaktır. Karar verme becerisi de gelişecektir. Konulara uygun kazanımlar. Kazanımlar sadeleşmiş ve daha anlaşılır olmuş” (Ö7)

Bununla beraber öğretmenlerin yarıya yakını kazanımların eski kazanımlarla aynı olduğunu, kazanımların azaltılmasına rağmen birden fazla cümlelerden oluştuğunu aynı zamanda öğretmenlerden üçü kazanımların anlaşılmasının güç olduğunu ve dört öğretmen de

kazanımların hepsinin açıklanması gerektiğini ve becerilerin geliştiğini belirtmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerin görüşlerinden örnekler verilmiştir.

“Kazanımlar diğer programdaki kazanımlarla aynı geldi bana. Mesela “Çocuk olarak haklarını fark eder.” eski programın kazanımıydı. Bu kazanımın özü aynı kalmış ve şu şekle dönüşmüş “Çocuk olarak haklarının farkına varır”. Muhtemelen daha da öğrenciye göre yapmaya çalışmışlar. Geçen yıl işlediğim dersten farkı yoktu. Bu kazanım ile sorumluluk gibi değerlerini geliştirmektedir. Kazanım azaltılmış ama bazı kazanımlar bir iki kazanımın birleşmesiyle oluşmuş gibi. Yani değişen bir şey yok gibi geldi bana. Ama anlaşılmasında sorun yok. Öğrencilerin seviyesine gayet uygun. Derste kazanımları kazandırmada sıkıntı yaşamadım. Öğrenme alanlarını yansıtıyor kazanımlar”(Ö5)

“Bazı kazanımları okuduğumda anlamak ilk etapta zor çünkü kazanımlarda birden fazla cümleler var. Mesela ilk kazanım olarak “Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder” kazanımını sınıfta işlerken biraz zorlandım. Konularla uyumu kurulmuş. Bazılarının açıklamaları var bazılarının yok. Yol göstermesi açısından açıklamalar önemli. Açıklamalar olsaydı bana zamandan tasarruf sağlayabilirdi. Biraz daha kısa cümlelerle ifade edilebilirdi” (Ö1).

“Kazanımlar konularla alakalı ama sayısının azalmasına rağmen süre eski programda ki gibi zoraki yetişti. Çünkü bir kazanım iki üç kazanımın bir araya gelmesiyle oluşmuş Mesela” Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır” cümlesinde doğal varlıkların, tarihi mekanların, nesnelere, eserlerin tanınması ayrı ayrı kazanımken hepsi bir araya gelerek bir kazanım oluşturmuş. Bu kazanım çok uzun zaman alan bir kazanım oldu. Aynı zamanda bu örnek üzerinden gidersek estetik değerini kazanabilir. Girişimcilik becerisini de geliştirebilir. Bu nedenle kazanım ve diğer ilişkisi olumlu yönde kurulmuş.”.(Ö2)

“Kazanımlar sadeleşmiş, öğrencilerin anlayabileceği seviyede. Konuların içinde bulabiliyorsunuz kazanımları. Sınıf içinde bu kazanımları nasıl kazandıracığıma yönelik daha çok açıklamaların olması daha iyi olurdu. Genel olarak kazanımlarla alakalı sorun yaşamadım. Öğrencilerin değer becerilerini de geliştirmekte”.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

5. sınıf SBDÖP’ nın kazanımlarına ilişkin öğrencilerin görüşlerine yönelik bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin SBDÖP’ nın Kazanımına İlişkin Görüşleri

	Birey ve Toplum	Kültür ve Miras	İnsanlar Yerler Çevreler	Bilim Teknoloji Toplum	Üretim Dağıtım Tüketim	Etkin Vatandaşlık	Küresel Bağlantılar
N	233	233	233	233	233	233	233
χ	3,89	4,44	4,01	4,09	4,2	4,24	4,24
Ss	,95	,67	,92	,92	,86	,84	,69
Min	1,86	2,2	1,63	1,5	1,67	1,75	1,75

Max	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
-----	------	------	------	------	------	------	------

Tablo 5’ te 5. sınıf SBDÖP’ nin öğrenme alanlarına ait kazanımların öğrencilerin görüşlerine göre ortalama puanları incelendiğinde en düşük ortalama puan 3,89 ile Birey ve Toplum öğrenme alanı, en yüksek ortalama puanın ise 4,44 ile Kültür ve Miras öğrenme alanına ait olduğu görülmektedir. Kültür ve miras konusundaki gezilerin ve materyallerin çoğunlukta oluşu öğrencilerin daha çok dikkatini çekmiş olabilir. Birey ve toplum öğrenme alanında ise daha çok soyut konuların ağırlıkta oluşu ortalamanın düşmesinin nedeni olarak görülebilir. Ortalamaların yüksek oluşu göz önüne alındığında, kazanımların öğrencilerin seviyelerine uygun olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin genelini kazanımlar hakkındaki olumlu görüşleri öğrencilerin görüşleriyle uyumlu olduğunu söyleyebiliriz.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

5. sınıf SBDÖP’ nin içeriğine ilişkin öğretmenlerin görüşleri Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının İçeriğine İlişkin Görüşleri

Sosyal bilgiler dersi öğretim programının içeriği hakkındaki görüşleriniz f nelerdir?	
İçerik azaltılmış	11
İçerik yeterli	9
Konular öğrencilerin dikkatini çekiyor	8
Kazanımlarla uyumlu	8
İçerik somut değil	6
İçerik değişmemiş	6
İçerik yetersiz	3
İçerik gerçek yaşamla örtüşmüyor	2
Toplam	53

Tablo 6’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğu içeriğin azaldığını, içeriğin yeterli olduğunu, konuların öğrencilerin ilgilerini çektiğini ve içeriğin kazanımlarla uyumlu olduğunu ifade etmişlerdir. Bu görüşü savunan öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıda verilmiştir.

“Eski programda çok fazla bilgi yükü vardı, şimdi konular hafifledi. Bu durum ders saatinin az oluşu göz önüne alındığında olumlu bir değişim olmuş. İlke ve inkılaplar konusunun kalkması iyi olmuş. Çünkü 5. Sınıf çocuğu için soyut bir konuydu ve çocuklar anlamıyordu”(Ö7).

“Sınıf defterine kazanımı dersin başlangıcında yazıyorum ve dersin sonunda kazanımı çocukların kazandıklarını görüyorum. Bu kazanımla konuların birbirini tamamladığını gösteriyor. Konular epeyce seyreltilmiş. Ders saati artırılsa konular daha iyi pekiştirilecektir”.(Ö1).

“Konular zevkli işleniyor sınıfta. Öğrenciler eğleniyorlar, sıkılmıyorlar ve konular öğrencilerin dikkatini çekiyor. Bu yüzden hedefime ulaşıyorum. Zaman yetersizliği dışında sıkıntı yaşamıyorum. Konular eskiye göre daha sade ama ben yine de zamanı yetiremiyorum. Yapararak yaşayarak öğretmek istiyorum, etkinlikler yapıyorum ve zaman yetmiyor “(Ö4).

Bazı öğretmenler içeriğin somut olmadığını, eski programa göre içeriğin değişmediğini, içeriğin yetersiz olduğunu ve gerçek yaşamla örtüşmediğini belirtmişlerdir. Bu görüşleri belirten öğretmenlerin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

Bazı konularda çok sık akıllı tahtayı kullanıyorum. Çünkü öğrenciler anlamakta sıkıntı yaşıyorlar. Uygarlıklar konusunda uygarlıklar tanıtılırken soyut kavramlar çok sık kullanılıyor ve öğrencilerin anlamaları zorlaşıyor. Konular hafiflemiş ama daha gerçekçi konular olmalıydı. (Ö3).

Bilim adamlarını vermiş ama bize ait bilim adamlarına pek değinilmemiş. Bunun için en basit olarak paraların arkasındaki bize ait bilim adamlarımızı tanıyorum. Yaşanmışlığın içinden olmalı örnekler. Böylece öğrencilerin dikkati çekilebilir ve amaca ulaşılabilir. Bu anlamda konuları yetersiz buluyorum. İçerik bayağı azaltılmış. Daha güncel ve bizim yaşantımızdan konular seçilebilir. (Ö10).

Keşke bu kadar konu olmasa, ama maalesef ders saati az olmasına rağmen konular çok yoğun. Sanki yeni programda konular biraz daha az gibi ama yeterli değil bence. Zaten sosyal bilimlerin doğası soyut olduğu için öğrencilere anlatmak güçleşiyor. (Ö9).

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

5.sınıf SBDÖP' nin öğrenme-öğretme sürecine ilişkin öğretmenlerin görüşleri Tablo 7' de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin SBDÖP' nin Eğitim Durumlarına İlişkin Görüşleri

Sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğrenme-öğretme süreci hakkındaki görüşleriniz nelerdir?	f
Ders saati az	11
Öğrenciler aktif derse katılıyor	10
Etkinlikler yetersiz	9
Materyal sıkıntısı var	7
Farklı yöntemler kullanıyoruz	5
Konuları somutlaştırarak anlatıyoruz	5
Sınıflar kalabalık	4
Grupla ders işliyoruz	3
Toplam	54

Tablo 7'de görüldüğü gibi öğretmenlerin çoğu ders saatinin yetersiz olduğunu, öğrencilerin aktif olarak derse katıldıklarını, etkinliklerin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu görüşlerinden bazıları şu şekilde verilmiştir.

Bu kadar kapsamlı bir dersin haftada üç saat ayrılması bence çok yanlış. Sosyal bilgiler demek yaşam demek. Yaşamı bu kadar az bir zamana sıkıştıramayız. Bu yüzden konular yetişmiyor (Ö3).

Konular hemen hemen bütün öğrencilerin dikkatini çekiyor. Bilinen yaşamdan konular olduğu için öğrenciler derse katılım gerçekleştiriyor. Umarım en kısa zamanda ders saatini artırırlar. Çünkü çoğunlukla etkinlikler yetişmiyor ve eve ödev vermek zorunda kalıyorum(Ö4).

Etkinlikler yetersiz kalıyor. Mecburen etkinlikleri kendim düzenlemek zorunda kalıyorum. Bölgemiz konusunda etkinlik yok denecek kadar az ve bir o kadar da yoğun bir konu. Etkinliklerin fazlaşmış konuların daha da azaltılması gerekiyor. (Ö3).

Öğretmenlerin yarıya yakını materyal sıkıntısı yaşadığını, farklı yöntemler kullandıklarını, konuları somutlaştırarak anlattıklarını belirtmişlerdir. Az bir öğretmen grubu ise sınıfların kalabalık olduğunu, ve grup oluşturarak dersi işlediklerini ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden bazıları şöyledir:

“Konular azaltılmış ve iyi olmuş ama gerçek yaşamla alaka kurabilmek için materyallere ihtiyacımız var. Mesela dağları, ovaları öğretirken kabartma harita ya da üç boyutlu maketler kullanılsa daha kalıcı öğrenme gerçekleşir. Akıllı tahtayı kullanıyorum sık sık ama bazen de öğrencinin dokunması gerek diye düşünüyorum”. (Ö12).

“Sosyal bilgiler genelde sınıf dışı etkinliklerin olduğu bir derstir. Ama biz çocukları dört duvar arasına hapsedip ezbere sosyalleştiriyoruz. Çocuk hayatı böyle öğrenemez. En azından geziler sıklaştırılmalı. Uygarlıklar konusunda çocukları Sart antik kente götürdüğümde çocukların hepsi büyük merakla gözlemledi yapıyı. Merak olduğu için çok soru sordular, büyük bir hevesle öğrenmek istediler”. (Ö8)

“Derslerimi genelde oyun yöntemiyle işliyorum. Örneğin bir sepet içine özellikleri yazıp ben neyim sorusuyla çocukların dikkatini çekebiliyorum. Çok bilgi yığını var konularda. En azından oyunlarla eğleniyorlar ve sıkılmadan öğreniyorlar” (Ö1).

“Sosyal bilgiler sosyal hayatı öğretme dersidir. Öğrencilerin birbiriyle etkileşimleri çok önemlidir. Bu nedenle öğrencileri gruplara ayırıyorum. Hem birlikteliği öğreniyorlar hem de zaman kalmadığında birbirlerine yardım ediyorlar”. (Ö7)

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

5. sınıf SBDÖP' nın ölçme ve değerlendirme ögesine ilişkin öğretmenlerin görüşleri Tablo 8' de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin SBDÖP' nın Sınama Durumlarına İlişkin Görüşleri Görüşme soruları

Sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerlendirmesine hakkındaki görüşleriniz nelerdir?	f
Değerlendirme için zaman yetersiz	12
Değerlendirme programın amacına uygun	11
Sınıf mevcudu fazla	10
Değerlendirmede sıkıntı yaşıyorum	8
Yazılı sınavla değerlendirme yapıyorum	6
Eski programa göre daha esnek	2
Toplam	41

Tablo 8’de görüldüğü gibi öğretmenlerin hepsi, programın değerlendirme boyutunda zamanın yetersiz ama değerlendirmenin programın amacına uygun olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda çoğunluğunun da değerlendirmede sıkıntı yaşadığı ve sadece yazılı sınavla değerlendirme yaptıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, öğretmenler programda belirtilen değerlendirme formlarının çok fazla ve karmaşık olduğunu, değerlendirme yapmaya zamanlarının yetmediğini ve sınıf mevcutlarının fazla olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler değerlendirme ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

“Programın öngördüğü değerlendirme aslında çok uygun ama uygulamam mümkün değil çünkü öğrenci sayısı fazla ve zaman yetmez”.(Ö2)

“Değerlendirmeyi keşke programın dediği gibi yapabilsen ama bu kadar kalabalık sınıflarla bu değerlendirmeler yapılmaz. Derse vakit kalmaz. Bu nedenle klasik yöntem olan yazılı sınavlar en uygunu”. (Ö5)

“2005’ ten beri öğretmenler en çok ölçme ve değerlendirmede sıkıntı yaşıyor. Bende yaşıyorum. Çünkü programın yap dediği değerlendirme ile Türkiye şartlarındaki sınıflar buna uygun değil. En fazla 10 kişilik sınıf olması gerekiyor. O kadar formu bu kadar çok öğrenciye doldurayım dersem derse zaman kalmaz. Ders saati oldukça yetersiz”(Ö4).

“O kadar çok formu gereksiz buluyorum. Yeni program sanki biraz daha esnek değerlendirme konusunda. Çünkü öğretmenler sıkıntı yaşadı kalabalık sınıflarla ve az ders saatiyle” (Ö9).

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada 5. Sınıf öğrencilerinin ve ilköğretim kurumlarının 5. sınıflarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 2018 yılında uygulanmaya konulan SBDÖP’ na ilişkin görüşlerine dayalı program değerlendirme çalışması gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır.

2018 yılı SBDÖP kazanımların, öğretmenler tarafından anlaşılıp benimsendiğini, kazanımların azaldığını ve öğrenci seviyesine uygun olduğunu göstermektedir. Katılımcıların bir kısmı, kazanımların sadeleştiğini ve kazanımların eski programdaki kazanımlarla hemen hemen çoğunun aynı olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuç Sözen ve Ada’nın (2018) çalışma sonucuyla benzerlik göstermektedir. 2005 yılı SBDÖP’ nda kazanımlar tek tek açıklanırken yeni programda kazanımların hepsinin değil bazılarının açıklanması bazı öğretmenler tarafından olumsuz bulunmuştur. Kazanımların hepsinin açıklanması gerektiğini belirtmişlerdir. 5. Sınıf düzeyinde verilen 5 kazanımdan ikisi (*Bulunduğu çeşitli grup ve kurumlar içindeki yerini belirler, Çocuk olarak haklarını fark eder*) 6. Sınıf düzeyine, biri (*Vakıfların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine tarihten ve günümüzden örnekler verir*) 7. sınıf düzeyine aktarılmıştır. Beşinci sınıftan bir üst ve hatta iki üst sınıfa geçen kazanımların öğrencilerin seviyelerine uygun olmadığı çıkarımını yapabiliriz. Öğrenci seviyelerine uygun olmadığı düşünülen bu kazanımların programdan çıkarılması, programın öğrenci seviyesine uygun hale getirilmeye çalışıldığının göstergesi olarak düşünülebilir. Bu durum çalışma bulgularından biri olarak öğretmenlerin programdaki kazanımların öğrenci seviyesine uygun olduğu görüşünü desteklemektedir. Aynı zamanda çalışmada elde edilen, öğrencilerin kazanımları edinmelerine dair yüksek puanlar göz önüne alındığında 2018 SBDÖP

kazanımalarının öğrenci seviyesi ve öğrenciye görelilik göz önüne alınarak hazırlanmış olduğunu belirtebiliriz. Koçoğlu ve Aydın (2017) araştırmalarından elde ettikleri sonuçlardan biri olarak; karar verme, sorgulama ve problem çözme becerilerinin 2018 SBDÖP’nda ön planda tutulmaları, uygulamaya dönük öğrenci merkezli etkinliklere daha çok yer verileceğinin göstergesi olarak kabul edilebileceğini belirtmişlerdir. Yalçın, Akhan (2019) 2017 SBDÖP’ nda öğrencilerin sık sık gerçek hayat problemleri ile karşılaştırılarak, sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşüncülerinin yer aldığını tespit etmişlerdir. Bu sonuçlara göre 2018 SBDÖP hazırlanırken öğrenci merkezli yaklaşıma göre hazırlandığı sonucunu çıkarabiliriz.

2018 SBDÖP’ ndaki “İnsanlar Yerler ve Çevreler” öğrenme alanındaki “*Bölgesindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşim üzerindeki etkilerini ilişkilendirir*” kazanımının açıklaması “*Nüfusun dağılımına etki eden faktörler üzerinde durulur. İnsanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterilir*” şeklinde verilerek kazanımı karışıklıktan kurtarmıştır. Bu kazanım 2005 yılında “*Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir. Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir*” şeklinde iki kazanım olarak yer almaktadır. Öğretmen görüşlerindeki kazanımların sadeleşmesi ve azaltılması bu durumu açıklamaktadır. 2005 yılı SBDÖP’ nda 47 kazanım varken 2018 SBDÖP’ nda 34 kazanım yer almaktadır. 2005 SBDÖP’ ndan hiç değiştirilmeden ve ya anlamı değişmeden farklı ifade edilen 26 kazanım 2018 SBDÖP’ na aynen aktarılmıştır. Sadece 8 kazanım değiştirilmiştir. Bu durum kazanım ögesi açısından yeni programın aslında eski programdan çok ta farklı olmadığını göstermektedir. Bu sonuca benzer olarak Turan, (2019) 2017 programında kazanımların azaltıldığı, 2005 programından alınan bazı kazanımların üst bilişsel becerileri içeren ifadelerin kullanıldığı sonucuna varmıştır.

Araştırma bulgularına göre içeriğin eski programa göre azaltılması söz konusu olsa da ders saati göz önüne alındığında içerik azaltılmasının yeterli olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu Taş ve Kıroğlu’nun (2018) yapmış oldukları çalışma bulgusuyla benzerlik göstermektedir. İçerik programda sadece öğrenme alanları ve konu sıralaması olarak verilmiştir. Bu nedenle içerik olarak tüm Türkiye’ de MEB tarafından yayınlanan ders kitabı göz önüne alınmıştır. Öğretmenler, ders kitabındaki bazı konuların soyut kaldığı ve öğrencilerin anlamakta zorluk yaşadığını bu nedenle farklı içerik arayışına girdiklerini belirtmişlerdir.

2005 SBDÖP’ nda kazandırılması öngörülen 121 adet temel kavram verilirken 2018 yılı SBDÖP’ nda ise kazandırılmak istenen temel kavramlar verilmemiştir. Kalaycı ve Baysal (2020) çalışmalarında 2018 öğretim programlarında kavramlar hakkında açıklamalara hiçbir sınıf düzeyinde yer verilmediğini belirtmişlerdir. Kavramların sosyal bilgiler derslerinde kazanımların gerçekleşmesini kolaylaştıracağını ifade eden Yel’e (2007: 176-177) göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersi kapsamındaki temel kavramları öğrenmeleri ve anlamaları, karşılarına çıkabilecek olan sosyal problemleri çözebilmelerini kolaylaştırmaktadır. Alanyazında birçok çalışma (Akşit, 2015; Kılınç, Çoban ve Akşit, 2015; Çepni, 2013; Sezer, Çoban ve Akşit, 2014) sosyal bilgiler öğretiminde kavramların önemini ortaya koymuştur. 2018 SBDÖP’nın kavram öğretimi konusunda eksikliği olduğu söylenebilir.

2005 programında 9 öğrenme alanına (birey ve toplum, kültür ve miras, insanlar yerler ve çevreler, üretim dağıtım ve tüketim, zaman süreklilik ve değişim, bilim teknoloji ve toplum, gruplar kurumlar ve sosyal örgütler, güç yönetim ve toplum, küresel bağlantılar) yer verilirken 2018 programında 8 öğrenme alanına (birey ve toplum, kültür ve miras, insanlar yerler ve çevreler, üretim dağıtım ve tüketim, etkin vatandaşlık küresel bağlantılar) yer verilmiştir. 2005 programındaki “güç, yönetim ve toplum” öğrenme alanına ait 2 adet kazanımın (SB5.6.2.;

SB5.6.4.)) 2018 programındaki “etkin vatandaşlık” öğrenme alanına aktarıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle 2005 programında yer alan “gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler” ile “güç, yönetim ve toplum” öğrenme alanlarının 2018 programında birleşerek tek bir öğrenme alanına dönüşmüştür. Araştırma bulgularından olan 2018 programındaki içeriğin 2005 program içeriğine çok benzemesi, 2018 programında içeriğin genel anlamda değişmediği sonucunu vermektedir. Bu bulguya benzer olarak Akşit ve Çoban (2018) ve Gürel’in (2017), çalışmalarında içeriğin yeni programda değişmediğini sadece ufak değişikliklerin yapıldığını belirtmişlerdir.

2005 yılında öğretmenlere hangi yöntem teknik kullanılabileceği hususunda bilgilendirmeler var iken bu durum 2018 SBDÖP’ nda bulunmamaktadır. Kalaycı ve Baysal (2020) çalışmalarında 2005 programında yer alan etkinlik ve materyal örneklerinin, 2018 programında yer almadığını tespit etmişlerdir. Çoğu öğretmen ders saatinin az ve içeriğin azaltılmasına rağmen hala yoğun olduğu görüşündedir. Bazı öğretmenler de etkinlikler eğlenceli olsa da ders saatinin yetersiz oluşuyla çoğu etkinliğin sınıf ortamında yapılamadığını ve materyal sıkıntısı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu bulguya benzer olarak Çelikkaya ve Kürümlüoğlu (2018)’ nun öğretmen görüşleri ile değerlendirdikleri SBDÖP bulgularından biri de ders saatinin yetersiz oluşudur. Her ne kadar içerik eski programa göre azaltılmış olsa da dersin işleneceği ders saati ile uyumlu olmadığı görülmektedir.

2018 SBDÖP’ nda eğitim durumları ile ölçme ve değerlendirme ile ilgili yeterli bilgi sunulmamaktadır. 2005 programında hemen hemen tüm kazanımlar için kullanılacak olan değerlendirme yöntemlerinin belirlendiği görülürken 2018 programında bu durum söz konusu değildir. Değerlendirme boyutu ile 2005 programının 2018 öğretim programına göre daha zengin ve öğretmenler için kullanışlı bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir. Aynı zamanda öğretmenler ders kitabında yer alan bazı soruların öğrenciler tarafından anlaşamadığını belirtmişlerdir. Bu nedenle değerlendirme boyutunda öğretmenlerin belirsizlik nedeniyle sıkıntı yaşadıkları söylenebilir. Bu sonuca benzer olarak, Turan’ın (2018) yapmış olduğu çalışmada 2018 SBDÖP’ da ölçme ve değerlendirme ile ilgili genel nitelikli bilgilerin yetersiz olduğu sonucuna varmıştır.

Bu çalışmada elde edilen veriler göz önüne alındığında 2018 SBDÖP’ nin daha çok 2005 programının güncellenmiş hali olduğu görülmektedir. Çünkü iki program arasında, kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme boyutları bakımından belirgin bir farklılık bulunmamıştır. Kazanımların çoğunluğu aynıdır ve içerikte ciddi değişimler söz konusu değildir. Benzer bir bulguyu Akşit ve Çoban (2018) 2018 programının 2005 programına dayandırılarak hazırlandığını belirtmişlerdir. Selvi (2018) 2018 öğretim programının 2005 öğretim programına göre çok fazla bir yenilik getirmediği sonucuna ulaşmıştır. Turan (2018) 2017 ilköğretim ve ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı üzerine genel bir değerlendirme yapmış, programın vizyon ve temel yaklaşımında 2005 programına göre önemli bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgular çalışmanın vardığı sonucu desteklemektedir.

Recommendations / Öneriler

1. 2018 SBDÖP’ na yönelik değerlendirilme çalışmaları artırılmalıdır.
2. 2018 SBDÖP değerlendirme çalışmaları farklı kademe ve sınıf düzeylerinde yapılmalıdır.

3. 2018 SBDÖP’nda, uygulayıcılar tarafından belirlenen eksiklikler, olumsuzluklar dikkate alınarak gerekli düzeltmeler yapılmalıdır.

References / Kaynakça

- Alkan, C. (2005). *Eğitim teknolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Büyükalın Filiz, S, Baysal, S. (2019). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 234-253.
- Can, B. (2019). *2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Balıkesir Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage
- Çelikkaya, T, Kürümlüoğlu, M. (2018). Yenilenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2018 (11) , 104-120.
- Çepni, O. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan coğrafya kavramlarına ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çoban, O., Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Öğrenme Alanı, Kazanım, Kavram, Değer ve Beceri Boyutları Açısından Karşılaştırılması. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*.7(1),479-505.
- Demirel, Ö. (2015). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Dere, İ. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında (2005 ve 2017) Sözlü Tarih. *Milli Eğitim Dergisi*, 47 (219) , 33-56.
- Doğanay, A.(2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), s.77-96.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gürel, D. (2017). Taslak sosyal bilgiler öğretim programına yönelik yapısal bir değerlendirme. *I. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu (USEAS2017)*, 236-246.
- Gronlund, N.E. (1991). *Measurement and evaluation in teaching*. New York: MacMillan Publishing C.O.,Inc.

- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., & Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(2), 112-133.
- Kalaycı, N, Baysal, S. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Analizi (2005-2017-2018) . *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (1) , 106-129.
- Karacan, H. (2018). Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Yer Alan Milli ve Evrensel Değerlerin Analizi . *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 1 (1), 1-10.
- Kılıç, A., Baykan, Ö. ve Atilla, R. (2002). Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Yaşanan Güçlükler. *Çağdaş Eğitim*, 293(27), 27-36.
- Kılınç, E., Çoban, O. & Akşit, İ. (2015). Sosyal bilgiler ders kitaplarında bazı tarihsel kavramların kullanımının değerlendirilmesi, *Turkish Studies* ,10(3), 633-652.
- Kılınç, F. (2008). Kavramların öğretiminde kavram analizi yönteminin akademik başarıya ve bilişsel esnekliğe etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (2), 223-238.
- Kıroğlu, K. (2006). *Yeni ilköğretim programları*. Ankara: PegemA Yayınlar
- MEB, (2017a) *MEB ilköğretim sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Yay.
- MEB (2017b). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Yay.
- MEB, (2017c) 18 Temmuz 2017 tarihli basın açıklaması. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf 30.06.2018'de erişilmiştir.
- MEB (2018). *2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara
- Oğuz Haçat, S, Demir, F. (2018). Sosyal Bilim Disiplinlerine Göre 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Kazanımların Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2 (2) , 27-56.
- Otuz, B., Kayabaşı, G. B., & Ekici, G. (2018). 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programının beceri ve değerlerinin anahtar yetkinlikler açısından analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(4), 944-972.
- Özden, M.,Y. Durdu, L. (2016). *Eğitimde Üretim Tabanlı Çalışmalar İçin Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. M, Bütün, S. B, Demir), Ankara: Pegem Akademi.
- Pekuslu, M.,N. (2019). *5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

- Selvi, H. (2018). *Sosyal bilgiler dersi 2005 ve 2018 programlarının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisan tezi. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kütahya.
- Smith, M.F. (1990). Evaluability assessment: *Reflections on the process*. *Evaluation and Program Planning*. 3, 539-564.
- Sözen, E. ve Ada, S. (2018). 2005 ve 2018 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının (sbdöp) karşılaştırılması. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*. 6 (1), 53-71.
- Şeker, H. (ed.). (2014). *Eğitimde program geliştirme: Kavramlar, yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Şen, A. (2019). Vatandaşlık Eğitiminde Değişiklik ve Süreklilikler: 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Nasıl bir Vatandaşlık Eğitimi Öngörüyor? *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7 (1) , 1-28.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace and World, Inc.
- Tay, B. (2017). 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.
- Tezbasaran, A. (2008). *Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu*. Türk Psikologlar Derneği. Mersin: 3.Sürüm E-Kitap.
- Turan, R. (2018). 2017 İlkokul ve ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı üzerine genel bir değerlendirme. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 295-328.
- Turan, S, Karasu Avcı, E. (2018). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın Dijital Vatandaşlık Bağlamında İncelenmesi . *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi* , 1 (1) , 28-38.
- Worthen, B., R., Sanders, J., R. (1987). *Educational Evaluation: Alternative Approaches and Practical Guidelines*. London: Longman.
- Yalçın, A, Akhan, N. (2019). Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programlarının Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımlarına Göre İncelenmesi . *Journal of Theoretical Educational Science*, 12 (3) , 842-873 .
- Yazıcı, H., Koca, M. K. (2008). *Sosyal bilgiler öğretim programı: Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*, (Ed. Bayram Tay ve Adem Öcal). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Simsek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yıldız, V . (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri: Bir Meta-sentez Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2115-2127.